

МАРК ТВЕН
НЕОФИЦИАЛНАТА ИСТОРИЯ
НА ЕДИН БЕЗУСПЕШЕН
ВОЕНЕН ПОХОД

Превод от английски: Нели Доспевска, 1989

chitanka.info

Слушали сте разказите на твърде много хора, които са направили нещо през войната; не е ли редно и справедливо да послушате за миг разказа на човек, който се залови да прави нещо, обаче нищо не свърши? Хиляди влязоха във войната, само вкусиха малко от нея и завинаги се отказаха. Тези хора, поради самия си брой, заслужават уважение и следователно имат право на някакъв глас — не висок, а скромен, не за хвалба, а за оправдание. Не трябва да им се отрежда много място сред по-добрите хора — хората, които са направили нещо. С това съм съгласен; но поне трябва да им се позволи да кажат защо не са направили нищо и да обяснят по какъв начин не са направили нищо. Едно такова обяснение положително ще има известна стойност.

В Западните щати умовете на хората бяха обхванати от голяма обърканост през първите месеци на голямата разпрания — имаше много неустановеност, увеличаване ту на една страна, ту на друга, ту пак на първата. Беше ни много трудно да се ориентираме. Във връзка с това си спомням следния случай: бях кормчия по Мисисипи, когато се пръсна новината, че на 20 декември 1860 г. щатът Южна Каролина се отцепил от Съюза. Помощник-кормчията беше от Ню Йорк. Той държеше здраво за Съюза, също както и аз. Но той нямаше никакво търпение да ме изслуша; в неговите очи лоялността ми беше опетнена, понеже баща ми притежавал роби. За да смекча това тежко обстоятелство, аз заявих, че съм чувал от баща си да казва, няколко години преди да умре, че робството е голяма несправедливост и че би освободил единствения негър, когото притежаваше тогава, ако можеше да сметне, че е право да се откаже от едничкото имуществено на семейството, когато е така притеснен материално. Помощникът ми твърдеше, че само намерението не струва нищо — всеки може да претендира, че е имал благороден порив; и продължаваше да порицава предаността ми към Съюза и да черни дедите ми. Един месец по-късно отцепническият дух по долното течение на Мисисипи значително се беше засилил и аз станах бунтовник; такъв стана и той. Бяхме заедно в Ню Орлиънс на 26 януари, когато щатът Луизиана се отцепи от Съюза. Той даде напълно своя дял от бунтовнически крясъци, обаче остро се противопостави, когато и аз поисках да сторя същото. Заяви, че съм имал лошо потекло — че баща ми искал да пуска роби на свобода.

Следващото лято той беше кормчия на федералната канонерка и отново крещеше в полза на Съюза, а аз бях се записал в армията на

Конфедерацията. Притежавах полица за пари, които му бях дал на заем. Той беше един от най-честните хора, които някога съм познавал, обаче сега без колебание отказа да плати полицата, защото съм бил бунтовник и син на човек, който притежавал роби.

През същото лято — 1861 г. — първата вълна на войната се плисна най-напред по бреговете на Мисури. В нашия град нахлуха войските на Съюза. Те завзеха Сейнт Луис, Джеферсън Баръкс и някои други пунктове. Губернаторът Клейб Джаксън издаде прокламация за набиране на петдесетхилядна гражданска милиция, за да се отблъсне нашественикът.

Гостувах в малкия град, където бях прекарал детинството си — Ханъбъл, в окръга Мариан. Няколко души се събрахме тайно нощем на скрито място и образувахме военен отряд. Някой си Том Лайман, младеж с висок дух, но без военен опит, произведохме капитан; мене направиха младши лейтенант. Старши лейтенант нямахме; не си спомням защо — това беше много отдавна. Бяхме всичко петнадесет души. По съвета на един наивник от организацията ни ние се нарекохме *Бойците от Мариан*. Не си спомням някой да бе намерил някакъв недостатък на това наименование. Аз не намерих такъв; смятах, че звучи много добре. Младежът, предложил това име, беше хубава мостра от материала, от който бяхме направени. Той беше млад, невежа, добродушен, с добри пориви, банален, романтичен и с голяма слабост към рицарските романи и към тъжните любовни песни. Имаше някакви трогателни, макар и повърхностни аристократически инстинкти и презираше името си *Dunlap*; презираше го отчасти, защото в тази област то беше почти така обикновено, както името Смит, но главно защото му звучеше плебейско. Поради това той се помъчи да го облагороди, като го пишеше по следния начин: *d'Unlap*. Това задоволяваше окото, но не и ухото му, защото хората произнасяха новото име по стария начин — като слагаха ударението в началото. Тогава той направи най-смелото нещо, което човек може да си въобрази — нещо, което може да те накара да изтръпнеш, когато си спомниш как светът ненавижда подправки и преструвки. Той започна да пише името си *d'Un Lap*. И търпеливо понесе нападките и калта, които дълго хвърляха върху произведението на изкуството му, обаче най-после бе възнаграден, защото доживя да види името си прието и ударението слагано там, където той искаше, и то от хора, които го бяха

познавали цял живот и които от четиридесет години познаваха цяло множество Дънлоповци така добре, както познаваха слънцето и дъжда. Който има смелостта да чака, положително най-после ще удържи победа. Той каза, че след като направил справка в някои древни френски хроники, открил, че първоначално това име се пишело *d'Un Lar*; и заяви, че ако бъде преведено на английски, ще стане Питърсън. Според него *Lar* значело на латински или старогръцки камък или скала, като френското *pierre*, което ще рече *Peter*; *d'* значело *от* или *на*; *Un* значело *един* и така, *d'Un Lar* значело *от камък* или *от Peter*; тоест, човек, който е син на камък или на *Peter*, значи *Peterson*. Хората от отряда ни не бяха учени и това обяснение ги обърка, затова го наричаха Питърсън Дънлап. Той се оказа полезен за отряда по свой начин; даваше имена на местата, където лагерувахме, и обикновено намисляше названия, които „прилепваха“, както се изразяваха момчетата.

Той беше една мостра от нас. Друга беше Ед Стивънс, син на градския бижутер — добре сложен, хубав, грациозен, изящен, умен и образован, обаче на всичко гледаше шегаджийски. За него в живота нямаше нищо сериозно. Що се отнасяше до него, този наш военен поход беше просто забавление. Трябва да кажа, че горе-долу половината от нас гледаха на похода по същия начин; не съзнателно може би, но подсъзнателно. Ние не мислехме; не бяхме способни на такова нещо. Що се отнася до мене, за кратко бях обладан от някаква лекомислена радост, че известно време няма да ставам посред нощ и в четири часа сутринта; радвах се на разнообразието, на новите гледки, новите занимания, новия интерес. В мислите си стигах само дотам; не се впусках в подробности; така е обикновено с хората на двадесет и четири години.

Друга мостра беше ковашкият чирак Смит. Това едро магаре имаше известна смелост, макар и по природа да беше бавен и тромав, но с меко сърце; в даден момент можеше да събори на земята цял кон заради някаква негова простъпка, а в друг момент се разтъжаваше за дома и се разплакваше. Но имаше едно нещо, което не можеше да се каже за някои от нас; той продължи да участва във войната и най-после бе убит в боя.

Джоу Бауърс, друга мостра, беше грамаден, добродушен, лenenорус нескопосник; ленив, сантиментален, с голяма слабост към

безобидни хвалби, мърморко по природа; опитен, усърден, амбициозен, често се впускаше в доста живописни лъжи, обаче без особен успех, тъй като нямаше образование, понеже е бил оставен да израсне ей тъй, на воля. Този живот му се струваше твърде сериозен и рядко го задоволяваше. Но общо взето той беше добър младеж и всички момчета го обичаха. Бяхме го направили ординарец с чин подофицер; Стивънс стана ефрейтор.

Тези мостри са достатъчни и са подбрани безпристрастно. И тъй, това стадо добитък тръгна на война. Какво можехте да очаквате от тях? Те направиха толкова, колкото можеха; и наистина, какво беше справедливо да се очаква от тях? Нищо, бих казал аз. И тъкмо това е, което те направиха.

Чакахме да настъпи тъмна нощ, защото трябваше да бъдем предпазливи и да действуваме потайно. И тогава, към полунощ, тръгнахме крадешком по двамина от различни посоки към местността Грифит, отвъд града; оттам ние тръгнахме заедно пеша. Ханибал е разположен в крайния югоизточен ъгъл на окръг Мариан, по течението на Мисисипи; целта ни беше градчето Ню Лондон, отстоящо на десет мили, в окръг Ралс.

Първият час бе изпълнен с веселие, безгрижни глупости и смях. Но това не можеше да бъде поддържано постоянно. Непрестанното влачене из пътя започна да заприличва на работа; удоволствието някак си се беше изпарило; тишината на гората и мрачната нощ започнаха да влияят потискащо на духа на момчетата, не след дълго разговорите замряха и всеки потъна в собствените си мисли. През втората половина на втория час никой не пророни ни дума.

Наближихме една дървена селска къща, където според сведенията, имало охрана от пет войници на Съюза. Лайман даде знак да спрем и там, в дълбокия мрак на надвисналите клони, започна да шепне своя план за нападение върху къщата, което направи мрака още по-потискащ от преди. Моментът беше критичен; ние съзнахме със смразяваща внезапност, че тук нямаше шега — изправили се бяхме лице с лице срещу самата война. Държането ни съответствуваше на случая. В отговора ни нямаше ни колебание, ни нерешителност; ние заявихме, че ако Лайман иска да се занимава с тези войници, той е свободен да го направи; но ако смята, че ще го последваме, ще трябва дълго да чака.

Лайман настояваше, умоляваше, опита се да ни накара да се засраим, но всичко се оказа безрезултатно. Пътят ни беше ясен и ние бяхме взели решението си: ще минем във фланг — ще заобиколим къщата отдалеч. Тъкмо това и сторихме.

Навлязохме в гората и се натъкнахме на големи трудности, като се спъвахме в корените, оплитахме се във виещите се растения и се изподраскахме от шипките. Най-после стигнахме открито място в безопасна област и седнахме, задъхани и сгорещени, да се разхладим и да се погрижим за драскотините и натъртените места по телата ни. Лайман беше ядосан, но всички останали бяхме весели; бяхме заобиколили къщата, бяхме извършили първото си бойно придвижване и то се увенча с успех; нямаше за какво да се тревожим — напротив, чувствувахме се чудесно. Шегите и смехът започнаха отново; военният поход пак се превърна в празнично забавление.

След това изминаха нови два часа досадно тътрене, пълно мълчание и потиснатост; и тогава, малко преди да пукне зората, се довлякохме до Ню Лондон изпоцапани, с пришки по петите, изтощени от малкия ни поход и всички, освен Стивънс, кисели и раздразнени, като вътре в себе си проклинахме войната. Натрупахме на пирамиди охлузените си стари ловни пушки в хамбара на полковник Ралс и влязохме вътре вкупом да закусим с този ветеран от мексиканската война. След това той ни заведе в далечна ливада и там, под сянката на едно дърво, ни държа старовремска реч, изпълнена с барут и слава, пълна с това изобилие на прилагателни, объркани метафори и високопарно ораторствуване, които в онези далечни времена и в онези далечни области минаваха за красноречие; после ни закле над библията да бъдем верни на щата Мисури и да прогоним всички нашественици от земята му, откъдето и да са дошли и под каквото и знаме да маршируват. Това доста ни обърка и ние просто не можахме да разберем на чия служба точно бяхме постъпили; обаче полковник Ралс, опитният политик и жонгльор на фразата, не изпитваше подобно съмнение; за него беше съвсем ясно, че ни беше посветил на делото на Южната конфедерация. Той завърши церемонията, като ми опаса сабята, която съседът му, полковник Браун, бил носил при Буена Виста и Молино дел Рей, като придружи това действие с нов внушителен словесен ураган.

След това се строихме в боен ред и преминахме с маршируване четири мили до една сенчеста и приятна горичка на края на обширните, изпълнени с цветя тревисти пространства. Това беше прелестна област за война — за нашия вид война.

Навлязохме около половин миля в гората и се укрепихме между няколко ниски, скалисти и залесени хълмове и ромолящо бистро поточе пред нас. Веднага половината от отряда ни се хвърли да плува, а другата половина се зае да лови риба. Мулето с френското име даде някакво романтично название на тази позиция, обаче то беше твърде дълго, така че момчетата го съкратиха и опростиха на лагера „Ралс“.

Настанихме се в бивш лагер за изработване на захар от кленов сок, чиито полуизгнили корита още стояха опрени до дърветата. Дълъг хамбар служеше за спално помещение на отряда. Вляво от нас, на половин миля, се намираха фермата и къщата на Мейсън. Той също беше поддръжник на общата кауза. Скоро след пладне фермерите започнаха да пристигат от различни посоки с мулета и коне за нуждите на отряда ни, като ни ги предоставиха да ги използваме, докато трае войната, която по тяхна преценка щеше да трае около три месеца. Животните бяха с най-различен ръст, цвят и порода. В по-голямата си част бяха млади и игриви и никой от командата ни не беше в състояние да се задържи дълго върху тях, защото ние бяхме гражданчета и не разбирахме нищо от езда. Животното, което се падна на мен, беше много дребно муле, но все пак толкова бързо и енергично, че можеше да ме хвърля без затруднение и вършеше това винаги, когато го възсядах. След това започваше да реве — протягаше напред врат, опъваше назад уши и така разтваряше челюстите си, че можехте да видите чак вътрешностите му. Беше неприятно животно във всяко отношение. Когато го хващах за юздите и се опитвах да го отведа вън от лагера, то сядаше, опираше се здраво о земята и никой не можеше да го помръдне. Все пак аз не бях напълно лишен от военна ловкост и скоро намерих начин да се справям с тази негова игра; виждал съм много заседнали кораби и знаех за тази работа по някой и друг цяр, който дори едно заседнало муле щеше да се види принудено да уважи. Край хамбара имаше кладенец; така че аз замених юздите с петдесетметрово въже и го издърпвах в лагера с макарата.

Ще спомена тук, че след неколкодневни упражнения ние действително се научихме да яздим, но никога не се приучихме да

яздим добре. Не можехме да свикнем да обичаме животните си; те не бяха подбрани, а повечето от тях притежаваха едни или други дразнещи особености. Конят на Стивънс например имаше обичай да го закара, без той да забележи, под големите израстъци, които се образуват по стълбата на дъбовете, и да го хвърли от седлото; по този начин Стивънс получи няколко сериозни наранявания. Конят на сержанта Бауърс беше много едър и висок, с тънки, дълги крака и приличаше на железопътен мост. Неговият ръст му даваше възможност да стига с главата си навсякъде, където искаше, около себе си, така че винаги хапеше краката на Бауърс. При поход, на слънце, Бауърс доста си поспиваше; и веднага щом разбереше, че той е заспал, конят се извърщаше и го ухапваше по крака. Краката му бяха станали синьочерни от ухапванията. Това беше единственото нещо, което можеше да го накара да псува, но в това отношение животното винаги успяваше; всякога, когато конят го ухапеше, той псуваше и, разбира се, Стивънс, който се смееше на всичко, се размиваше и на това и дори така се тресеше, че изгубваше равновесие и падаше от коня си; тогава Бауърс, раздразнен вече от причинената от ухапването на коня болка, отвърщаше на смеха му с ругатни и избухваше кавга. Така че конят непрестанно беше източник на бели и неприятности в отряда.

А сега да се върна там, където спрях разказа — нашия пръв следобед в захарната работилница. Коритата за захарта се оказаха много удобни за хранене на конете и ние имахме достатъчно царевица, с която да ги напълним. Заповядах на сержанта Бауърс да нахрани мулето ми, но той каза, че ако си въобразявам, че е тръгнал на война, за да става бавачка на някакво муле, не след дълго ще открия грешката си. Реших, че това е неподчинение, обаче бях толкова несигурен по отношение на военните работи, че оставих това да се размине и заповядах на Смит, ковашкия чирак, да нахрани мулето. Но той само ми отправи широка, хладна, саркастична усмивка — също както би ви се озъбил някой седемгодишен на вид кон, когато вдигнете устната му и видите, че е на четиринадесет години, а след това ми обърна гръб. Тогава отидох при капитана и запитах дали не е редно, подходящо и според военните изисквания да си имам ординарец. Той отговори утвърдително, но тъй като в отряда имало само един ординарец, правилно било Бауърс да бъде на негови заповеди. Бауърс заяви, че няма да бъде на ничия служба; и ако някой мисли, че би могъл да го

накара, нека се опита. Така че, разбира се, въпросът трябваше да се изостави; друг изход нямаше.

След това никой не пожела да готви; сметоха го за понижение и затуй останахме без обяд. Останалата част на прекрасния следобед прекарахме в леност, като някои дремеха под дърветата, други пушеха лули от царевични и кочани и разговаряха за възлюбените си и за войната, а някои играеха различни игри. Когато стана време за вечеря, всички бяха прегладнели и за да се справят с тази трудност, заловиха се на работа на равна нога, събраха дърва, накладоха огньове и сготвиха яденето. След това за известно време всичко вървя гладко, но после избухна спор между сержанта и ефрейтора, като всеки поддържане, че е по-старши от другия. Никой не знаеше кой чин е по-висок, така че Лайман трябваше да разреши въпроса, като направи и двата чина равни. Командирът на един невежествен отряд като нашия има много тревоги и безпокойства, които навярно никак не се срещат в редовната войска. Все пак обаче кое с песни, кое с приказки край лагерния огън след малко атмосферата отново се разведри и след известно време заравнихме царевичата в единия край на хамбара и всички налягахме отгоре, като завързахме един кон за вратата, така че той да се разцвили, ако някой се опита да влезе^[1].

Всеки предобед правехме упражнения по езда; а следобед яздехме насам-натам по отделения по на няколко мили, обикаляхме девойките по чифлиците, забавлявахме се по младежки, похапвахме си добре на обяд или вечеря, а сетне се завръщахме в лагера, щастливи и доволни.

Известно време животът си течеше в прелестна леност, беше превъзходен живот, без нищо, което да го помрачава. Но един ден дойдоха няколко фермери и донесоха тревожни новини. Те казаха, че се мълвяло, че врагът напредвал срещу нас от прерията Хайд. Като последица на това ни обхвана общо безпокойство и настана голямо раздвижване. Това беше грубо разбуждане от приятния ни унес. Слухът беше само слух — в него нямаше нищо определено; и така, в бъркотията ние не знаехме накъде да отстъпваме. Лайман беше на мнение, че при тези несигурни обстоятелства не трябва в никакъв случай да отстъпваме; той обаче видя, че ако се опита да поддържа това становище, няма да му бъде много добре, защото отрядът не беше настроен да търпи неподчинение. Затова отстъпи и свика военен съвет,

който трябваше да се състои от самия него и от другите трима офицери; обаче редниците вдигнаха такъв шум, загдето ги пренебрегват, че трябваше да ги оставим, защото те вече присъствуваха, пък и вземаха най-голямо участие в разискванията. Въпросът беше накъде да отстъпваме; но всички бяха така възбудени, че, изглежда, никой нямаше какво да предложи. Никой, освен Лайман. Той обясни с няколко спокойни думи, че доколкото неприятелят напредва от прерията Хайд, нашият път е прост: едничкото нещо, което трябваше да направим, беше да не отстъпваме към него; всяка друга посока би отговаряла отлично на нуждите ни. В миг всички видяха колко вярно беше това и колко мъдро; така че Лайман получи много поздравления. Взе се решение да се изтеглим в чифлика на Мейсън.

До това време се беше съмнало и понеже не можехме да знаем кога би могъл да пристигне неприятелят, нямаше да е разумно да вземаме със себе си конете и друг багаж, затова взехме само пушките и мунициите и веднага тръгнахме. Пътят беше много неравен, хълмист и скалист, след малко нощта стана много тъмна и започна да вали. Пътуването ни много се затрудни и ние напредвахме с мъка и се спъвахме в тъмнината. Скоро някой се подхлъзна и падна, а после следващият се спъна в него и падна, същото се случи и с останалите един подир друг; и тогава пристигна Бауърс с бурето барут в ръце, докато цялата команда беше объркана накуп — ръце, крака и всичко — на калния склон; разбира се, той падна заедно с бурето и това повлече целия отряд вкупом надолу по склона. Намерихме се един върху друг на дъното на потока; всеки, който беше отдолу, скубеше косите, дращеше и хапеше онези, които бяха над него; а драсканите и хапаните дращеха и хапеха на свой ред другите и всички заявяваха, че ще умрат, но няма вече да ходят на война, ако изобщо този път се измъкнат от потока — че нея приятелят може да отиде по дяволите, а заедно с него и страната, и тям подобни приказки, които беше жалко да се слушат и да се изричат с такива задавени, ниски гласове и в такова мрачно, тъмно и толкова мокро място, докато неприятелят може би щеше да дойде всеки миг. Бурето с барута се загуби, пушките също; така ръмженето и оплакванията продължиха, докато бригадата обикаляше на четири крака по лепкавия склон и джапаше в потока, търсейки изгубените вещи. По този начин прахосахме много време, а после

чухме някакъв звук, затаихме дъх и се вслушахме, като ни се стори, че това беше приближаващият се враг, обаче може да е било и крава, защото пръхтеше като крава. Ние обаче не изчакахме и като изоставихме няколко пушки, запътихме се към чифлика на Мейсън с най-голямата бързина, с която можехме да се тързим в тъмнината. Не след дълго се залутахме сред каменливите долчета и изгубихме твърде много време да търсим наново пътя, така че когато най-после стигнахме до портата на Мейсън, часът беше минал девет. И тогава, преди да можем да отворим уста и да изречем паролата, няколко кучета се втурнаха с голяма врява и шум през оградата и всяко от тях захапа по един войник за дъното на панталоните и започна да се дърпа заднишком с него. Не можехме, да стреляме срещу кучетата без опасност за хората, в които се бяха вкопчили; така трябваше да гледаме безпомощни онова, което беше може би най-унизителното зрелище през цялата гражданска война. Имаше предостатъчно светлина, тъй като Мейсънови бяха наизлезли по терасата със свещи в ръце. Старият стопанин и синът му дойдоха и откачиха кучетата без особена трудност — всички, освен кучето на Бауърс; не можеха да отворят челюстите на това куче, не му знаеха механизма на отварянето. То беше тип булдог и сякаш имаше някаква секретна брава на устата си, обаче най-после го отклешиха с вряла вода, като съответния дял от нея получи и Бауърс, за което надлежно поблагодари. Питърсън Дънлап изкара после чудесно име за тази схватка и за нощния поход, който я предшествахше, но и двете отдавна са се изличили от паметта ми.

Влязохме в къщата и хората там започнаха да ни задават цял куп въпроси, от които скоро се разбра, че не знаехме нищо по въпроса от кого или от какво бягаме; тогава старият чифликчия прояви голяма прямота, като каза, че сме чудновата порода войници и заяви, че на нас може да се разчита войната да свърши скоро, тъй като никое правителство не ще може да понесе разходите за подметки на войниците, които трябва да ни гонят. „*Бойците от Мариан!* Хубаво име, няма що да се каже!“ — рече той и поиска да узнае защо не сме имали часовой на мястото, където пътят навлиза в прерията, и защо не сме изпратили разузнавачи, които да разберат къде е неприятелят и да ни донесат сведения за неговата мощ и прочее, преди да изпаднем в паника и да напуснем една укрепена позиция само поради някакъв смътен слух — и тъй нататък, и тъй нататък, докато ни накара да се

почувствуваме по-жалки, отколкото когато ни дърпаха кучетата, и не много желани гости. Тъй ние си легнахме засрамени и с понижен дух, освен Стивънс. Той скоро започна да измисля специална дреха за Бауърс, която да може автоматически да показва на признателните белезите от получените в боя рани или да ги скрива от завистливите, според случая. Бауърс обаче не беше в настроение за подобно нещо, така че се стигна до сбиване и когато то приключи, Стивънс имаше да мисли за няколко собствени бойни рани.

След това поспахме малко. Но след всичко, което бяхме преживели, писано ни било тази нощ да се проявим с нова дейност, защото към два часа след полунощ откъм пътя се чу предупредителен вик, придружен от хор на всичките кучета, в миг всички бяхме на крак и се разтичахме да разберем за какво е тревогата. Тя беше дадена от един конник, който съобщи, че взвод войници на Съюза приближавал от Ханибал със заповед да залови и обеси всички шайки като нашата, които намери, и каза, че нямаме време за губене. Този път самият Мейсън също изпадна в паника. Изкара ни от къщата с най-голяма бързина и изпрати с нас един от негрите си да ни покаже къде да скрием себе си и издайническите си пушки из долчинките на около половин миля от чифлика. Валеше силно.

Поехме по пътечката, после по някакво каменливо пасбище, предлагащо добри възможности за спъване, поради което повечето от времето се въргаляхме в калта и всеки път, когато някой от нас падаше, той започваше да ругае войната и хората, които я бяха започнали, и всички свързани с нея, като най-голям дял от ругатните отреждаше за себе си, загдето е бил толкова глупав, та да се залавя с война. Най-после стигнахме гористото начало на една долчинка и там се сгушихме под дърветата, от които изобилно струеше вода, и изпратихме негъра обратно в чифлика. Гледката беше жалка и сърцераздирателна. Изглеждаше, като че ли ще бъдем удавени от дъжда, оглушени от виещия вятър и тряскащите гръмотевици и ослепени от светкавиците. Нощта беше действително бурна. Наквасването от дъжда бе наистина голяма неволя, но още по-голямо отчаяние ни причиняваше мисълта, че бесилката може да сложи край на живота ни, преди да остареем с още един ден. Досега не ни беше хрумвало, че една от възможностите, предлагани от войната, е и подобна срамна смърт. Тази мисъл лишаваше похода ни от цялата му романтичност и превръщаше

мечтите ни за слава в отвратителен кошмар. Никой от нас не се и съмняваше, че е била дадена такава варварска заповед.

Дългата нощ най-после се изниза и тогава негърът дойде и ни събщи, че тревогата явно е била лъжлива и че закуската скоро ще бъде готова. Това веднага ни развесели и светът ни се видя хубав, а животът многообещаващ и изпълнен с надежди, защото тогава бяхме млади. Колко отдавна беше това! Преди двадесет и четири години.

Нечистокръвното отроче на филологията нарече нощното ни убежище „Лагер на опустошение“ и никой не се възпротиви. Семейството Мейсън ни даде истинска мисурийска закуска с типичното за Мисури изобилие, а ние се нуждаехме от такова нещо: топли кифлички, топъл пшеничен хляб, украсен отгоре с плетеница като решетка, топли царевични питки, пържени пилета, бекон, кафе, яйца, мляко, мътеница и т.н. С положителност може да се заяви, че никъде другаде в света не поднасят такава закуска както в нашите Южни щати.

В чифлика на Мейсън прекарахме няколко дни; и след всички изминати години споменът за суката, тишината и безжизнеността на тази задрямала селска къща все още гнети духа ми и аз се чувствавам като в присъствие на смърт или траур. Нямаше какво да се върши, нямаше за какво да се мисли; нямаше никакъв интерес към живота. Мъжете от домакинството бяха по цял ден из полето, а жените бяха заети и никакви не се виждаха; не се чуваше никакъв друг шум, освен печалното виене на чекръка, непрестанно стенание, което се носеше от някаква далечна стая — най-самотния звук на света, звук, наситен и просмукан от носталгия и чувство за празнота на живота. Всяка вечер семейството си лягаше на мръкване и тъй като не ни поканиха да въведем никакви нови обичаи, естествено ние съблюдахме техните. Тези нощи се протакаха по сто години за младежи, свикнали да бъдат на крак до дванадесет часа. Всяка вечер лежахме будни и нещастни до този час и се чувствавахме стари и грохнали, докато чакахме изтичането на тихите вечности между ударите на часовника. Това не беше място за градски момчета. Така че посрещнахме новината, че врагът наново бил по следите ни с чувство, много приличащо на радост. Старият ни войнствен дух отново се събуди и ние скочихме да заемем местата на бойната линия и тръгнахме обратно за лагера „Ралс“.

Капитан Лайман си бе взел бележка от думите на Мейсън и сега даде заповед лагерът ни да бъде охраняван от постове срещу случайна изненада. Заповядано ми бе да поставя караул при раздвояването на пътя в прерията Хайд. Спусна се тъмна и заплашителна нощ. Казах на ефрейтор Бауърс да отиде на това място и да остане там до полунощ и тъкмо, както и очаквах, той каза, че нямало да отиде. Опитах се да накарам други да отидат, обаче всички отказваха. Някои се извиниха с времето, обаче останалите бяха достатъчно откровени да си признаят, че не биха отишли при каквото и да било време. Тези неща сега звучат странно и изглеждат невъзможни, но по онова време в тях нямаше нищо изненадващо. Тъкмо обратното, те изглеждаха напълно естествени. Имаше десетки малки лагери, разпръснати из Мисури, където ставаше същото нещо. Тези отряди бяха съставени от младежи, родени и възпитани в непреклонна независимост, които не знаеха какво значи да получават заповеди от някой никаквец, когото са познавали отблизо през целия си живот в селото или на чифлика. Твърде вероятно е същото нещо да е ставало из целия Юг. Джеймс Редпат призна правотата на това предположение и даде следния пример, за да го подкрепи. При един къс престой в Източен Тенеси той се намирал един ден в палатката на гражданин-полковник и разговарял с него, когато на вратата се появил едър редник и без козируване или други някакви заобикалки казал на полковника:

— Слушай, Джим, отивам си в къщи за няколко дни.

— Защо?

— Ами че има вече цял век, откакто не съм бил там и ми се иска да видя как вървят работите.

— Колко време ще отсъствуваш?

— Около две седмици.

— Добре, само гледай да не стане по-дълго, пък ако можеш, върни се по-скоро.

Това било всичко и гражданинът-офицер продължил разговора там, където го прекъснал редникът. Това е било през първите месеци на войната, разбира се. Лагерите в нашата част на Мисури бяха под командуването на бригадния генерал Томас Харис. Той беше наш съгражданин, чудесен човек, когото всички обичаха, обаче всички го познавахме отблизо като единствения и с твърде скромна заплата телеграфист в пощата ни, който обикновено имаше да изпраща една

телеграма седмично, а когато работата кипеше — средно две телеграми. Следователно, когато веднъж той се появи сред нас и ни извика някаква военна команда, гръмко и по военному, никой не се учуди на отговора, който получи от насъбраните войници:

— Хайде де, Том Харис, я се остави от тоя мерак.

Това беше напълно естествено. Човек може с право да си представи, че бяхме безнадежден материал за война. В невежеството си така и изглеждахме; но между нас имаше някои, които по-нататък научиха този мрачен занаят; научиха се да изпълняват заповеди като машини; станаха ценни войници; сражаваха се през цялата война и я завършиха с чудесна бойна атестация. Един от същите младежи, които отказаха да отидат на пост през онази нощи ме нарекоха магаре за това, че съм помислил, че ще се изложат на опасност по такъв безразсъден начин, се отличи с безстрашието си, още преди да измине и една година.

Но онази нощ аз действително успях да осигуря охрана — не с авторитета си, а с дипломация. Накарах да отиде Бауърс, като се съгласих за дадения момент да си сменим чиновете и да отида на пост заедно с него като негов подчинен. Прекарахме там няколко мрачни часове в черната като в рог нощ и в дъжда, без нещо да смекчи униинето, освен монотонното мърморене на Бауърс против войната и времето; после започнахме да клюмаме и след това видяхме, че е кажи-речи невъзможно да се държим на седлата; тогава се отказахме от тази досадна работа и се завърнахме в лагера, без да дочакаме да ни сменят. Влязохме, яздейки, в лагера, без някой да ни попречи или да се възпротиви, а и врагът би могъл да стори същото, понеже нямаше часовой. Всички спяха; в полунощ нямаше кой да изпрати друг пост, така че минахме без такъв. Доколкото си спомням, никога вече не се опитахме да поставяме охрана през нощта, но обикновено имахме такава през деня.

В този лагер целият отряд спеше върху царевицата в големия хамбар; и преди да съмне, се вдигаше обща врява, тъй като помещението беше пълно с плъхове, които припкаха по лицата и телата на момчетата, като безпокояха и дразнеха всички ни; от време на време те ухапваха някого по пръстите на краката и собственикът на този пръст надигаше глас и почваше да ругае и да хвърля в тъмното царевични кочани. Кочаните бяха тежки наполовина колкото тухли и

като удареха, болеше. Удареният отговаряше със същото и след пет минути всеки се вкопчваше в смъртоносна хватка със съседа си. В този хамбар се проля твърде много кръв, но докато аз участвах във войната, това бе единствената проляна кръв. Не, това не е напълно вярно. Изключение правеше една-единствена, случка. Сега ще разкажа и нея.

Суматохата беше често явление за нас. През няколко дни плъзваха слухове, че врагът приближавал. При тези случаи ние винаги се оттегляхме към някакъв друг наш лагер и никога не оставахме там, където бяхме. Обаче винаги се оказваше, че слуховете били лъжливи; така че най-после дори ние започнахме да гледаме на тях с безразличие. Една нощ в хамбара ни бе изпратен негър с познатото вече предупреждение: неприятелят се навъртал из околността. Всички заявихме: „Нека се навърта.“ Решихме да не мърдаме и да не си нарушаваме спокойствието. Това беше чудесно войнствено решение и без съмнение ние всички почувствувахме как то накара кръвта ни да закипи в жилите — за един момент. Точно тогава прекарвахме много славно, с какви ли не шеги и ученическа веселост; обаче веселието ни се поохлади и след малко бързо чезнещият пламък на принудените шеги и принуденият смях напълно замряха и отрядът се смълча. Смълча се и започна да нервничи. И не след дълго той беше вече неспокоен, загрижен и изплашен. Бяхме казали, че ще останем и бяхме длъжни да изпълним решението си. Лесно можехме да бъдем убедени да тръгнем, но нямаше никой достатъчно смел да го предложи. Скоро в тъмнината започна едно почти безшумно движение, продиктувано от всеобщ, но неизказан подтик. Когато това движение престана, всеки знаеше, че не е единственият, който е припльзлял до предната стена и долепил око до една цепнатина между гредите. Не, всички бяхме там; всички чувствувахме като че ли сърцата ни са спрели в гърлата и се вирахме към захарните корита, откъдето минаваше горската пътека. Беше тъмно и навред цареше дълбока горска тишина. Мъждивата луна светеше, колкото да можем да различим общите очертания на предметите. След малко до ушите ни стигна някакъв глух звук и скоро разпознахме тропота на копитата на един или няколко коне. Веднага след това на горската пътека се появи някаква фигура; тя се открояваше така слабо на общия фон, че би могла да е направена от дим. Това беше конник и ми се стори, че след него имаше и други.

Хванах една пушка в тъмнината и я проврях през една цепнатина между гредите, като едва съзнавах какво върша — толкова бях изумял от страх. Някой извика: „Огън!“ — и аз дръпнах спусъка. Като че ли видях сто проблясъци и чух сто гърмежа; тогава видях човека да пада от седлото. Най-напред почувствувах изненада и доволство; първият ми порив беше поривът на любителя-спортист — да отида и да прибера жертвата си. Някой каза едва чуто: „Добре... пипнахме го!... Да видим останалите.“ Обаче останалите не дойдоха. Чакахме, слухтахме, но никой не идваше. Нямаше звук, не потрепваше нито лист; владееше пълна тишина; свръхестествена тишина, която ставаше още по-свръхестествена поради влажните землисти изпарения, които се издигаха и пълнеха въздуха в тази късна нощ. Тогава, обзети от любопитство, изпълзахме крадешком навън и доближихме човека. Когато стигнахме до него, лунната светлина ни го разкри ясно. Лежеше по гръб с разперени ръце; устата му беше отворена, гърдите му се повдигаха на дълги прекъсвания, а бялата му риза отпред беше цялата изпръскана с кръв. Прониза ме мисълта, че съм убиец; че съм убил човек — човек, който не ми е направил никакво зло. Това беше най-студеното усещане, което някога е прониквало в мозъка на костите ми. В миг коленичих до него, като безпомощно гледах челото му; и в този момент бях готов да дам всичко — дори и собствения си живот, — за да го направя онова, което той беше преди пет минути. Виждаше се, че й всичките други момчета изпитват същото чувство. Те се бяха надвесили над него, изпълнени с пропито от жал любопитство, и се мъчеха да направят всичко възможно, за да му помогнат, като гласно изразяваха съжалението си. Бяха съвсем забравили за неприятеля; мислеха само за тази нещастна съставна негова единица. По едно време въображението ми ме убеди, че помътените очи на умирация ми хвърлиха укоризнен поглед и ми се стори, че бих предпочел да ме беше пронизал с нож. Той мълвеше като насън за жена си и детето си; и в нов пристъп на отчаяние аз си помислих: „Това, което сторих, не сполетява само него; то засяга също и тях, а те, както и той, никога не са ми направили нищо лошо.“

След малко непознатият умря. Той беше убит във войната; убит в почетна и законна война; убит в бой, както бихте казали; и все пак той бе така искрено оплакан от противната страна, сякаш беше техен брат. Момчетата стояха около него половин час, оплакваха го и си

припомниха подробностите по трагедията, като се чудеха кой може да бъде той и дали е бил шпионин, като казваха, че ако такава нещо се случи отново, няма да стрелят, преди врагът да ги нападне пръв. Скоро се разбра, че моят изстрел не бил единственият; дадени били и други пет, а това разпределяше вината и ми донесе голямо успокоение, като до известна степен облекчи и намали стоварилото се на рамената ми бreme. Дадени били шест изстрела едновременно, но в този момент аз не бях напълно с ума си и разпаленото ми въображение бе преувеличило собствения ми изстрел в залп.

Човекът не беше в униформа, нито бе въоръжен. Беше съвсем непознат в този край; това бе всичко, което открихме за него. Мисълта за него започна да ме преследва всяка нощ; не можех да се отърва от нея. Отнемането на един невинен живот ми се струваше толкова безсмислено нещо, че не можех да пропъдя от себе си мисълта за смъртта му. За мене тази случка беше олицетворение на войната въобще; чрез нея виждах, че цялата война е нещо точно такава — убиване на непознати, против които не чувствувате никаква лична омраза; непознати, на които при други обстоятелства бихте помогнали, ако ги видите в беда, и които биха ви помогнали, ако имахте нужда. Военният поход за мене загуби привлекателността си. Струваше ми се, че не съм подготвен за тази ужасна работа; че войната е създадена за мъже, а аз — за бавачка. Реших да се оттегля от това призвание на привидна военщина, докато все още у мене съществуваше остатък от самоуважение. Тези мрачни мисли ми се натрапваха мимо всякакви разумни доводи; защото в дъното на душата си не вярвах, че съм убил този човек. Законът за вероятностите ме обявяваше невинен за смъртта му, защото през време на краткия си опит в стрелба никога не бях улучил нещо, в което се бях прицелвал, а знаех, че в този случай бях положил всички усилия да уцеля. Но тази мисъл не ми носеше никаква утеха. Разумните разсъждения не могат да направят нищо при едно болно въображение.

Останалата част от бойния ми опит беше подобна на онова, което вече описах. Продължихме еднообразното си отстъпване от един лагер в друг, като подяждахме храната на чифликчиите и семействата им. Те би трябвало да ни застрелят; обаче тъкмо обратното, те се показаха така гостоприемни и любезни към нас, сякаш го заслужавахме. В един от тези лагери се събрахме с Аб Граймс, кормчия от горното течение на

Мисисипи, който впоследствие много се прочу като неустрашим разузнавач на въстаниците и чиято кариера блести с най-отчаяни приключения. Видът и държането на другарите му даваха да се разбере, че не се бяха заловили за войната като за игра, и по-късно делата им потвърдиха това впечатление. Те бяха чудесни ездачи и добри стрелци, обаче любимото им оръжие беше ласото. Всички имаха по едно ласо, закачено на лъка на седлото, и всякога когато поискаха, можеха да смъкнат с него човек от седлото в пълен галоп от съответното разстояние.

Ръководителят на другия лагер беше свиреп и прост шестдесетгодишен ковач, снабдил своите двадесет войници с огромни ятагани, собствено производство, които трябваше да се размахват с две ръце. Страхотна гледка представляваха упражненията на този старателен отряд в смъртоносна сеч и мушкане под погледа на безмилостния стар фанатик.

Последният лагер, на който попаднахме, се намиреше в една падинка, близо до родното ми село Флорида, в окръга Мънро. Един ден там ни предупредиха, че някакъв съюзнически полковник се спуснал срещу нас със следващ по петите му цял полк. Това вече изглеждаше съвсем сериозно. Нашите момчета се отделиха на съвещание и след това отидохме при другите отряди и им заявихме, че войната се е оказала разочарование за нас и сме решили да разпуснем дружината. Самите те се готвеха да отстъпят към едно или друго място — чакахме само генерал Том Харис, който трябваше да пристигне всеки момент; поради това те се опитаха да ни убедят да постоим още малко, обаче повечето от нас не се съгласиха, като заявиха, че не сме свикнали да отстъпваме и че помощта на Том Харис ни най-малко не ни е необходима; можехме чудесно да минем и без него — пък и щяхме да спестим време. И така, половината от петнадесетте души, които съставляваха отряда, включително и аз, веднага се качихме на конете и потеглихме; другите се поддадоха на увещанията и останаха — останаха до края на войната.

Един час по-късно срещнахме на пътя генерал Том Харис, придружен от двама-трима души — навярно щабта му, но не можехме да кажем това със сигурност, тъй като никой от тях не беше в униформа; униформите още не бяха станали модерни при нас. Харис ни заповяда да се върнем; обаче ние му казахме, че един полковник от

Съюза се запътил срещу ни с цял полк и, изглежда, че ще става нещо сериозно, поради което сме решили да се приберем по домовете си. Той се поядоса малко, но без полза; вече бяхме взели решението си. Бяхме изпълнили своя дял; бяхме убили един човек, бяхме, тъй да се каже, унищожили една армия; нека сега пък той да убие останалите и с това да сложи край на войната. Не бях виждал този енергичен млад генерал до преди миналата година; тогава той беше вече с бяла коса и бакенбарди.

По-късно разбрах, че онзи полковник от Съюза, чието идване ме изплаши толкова, че ме накара да изоставя войната и да навредя с това на каузата на Южните щати, бил генерал Грант. Само няколко часа и щях да го видя тогава, когато беше тъй неизвестен, както бях и самият аз; тогава, когато всеки би могъл да каже: „Грант?... Юлисис С. Грант? Не помня да съм чувал някога това име.“ Струва ти се трудно да си дадеш сметка, че е имало време, когато човек можеше да направи подобна забележка; обаче все пак това беше факт, а аз се намирах на няколко мили от това място и случай, макар че се движех в обратна посока.

Разумните хора няма да захвърлят с пренебрежение този мой военен документ като такъв без стойност. Той има своето значение: той е вярна картина на онова, което е ставало в много и много лагери на гражданската милиция през първите месеци на въстанието, когато зелените още новобранци нямаха дисциплина, нито укрепяващото и насърчаващо влияние на опитни ръководители; когато всичко им изглеждаше ново и странно, изпълнено с преувеличени ужаси, и преди безценният опит на истинското сблъскване с неприятеля на бойното поле да ги бе превърнало от зайци във войници.

Ако тази страна на картината на ония ранни дни не е била досега включена в историята, тогава историята е била непълна в това отношение, защото тази част е имала и има право на място в нея. Из първите военни лагери на този край са били пръснати повече герои на Бул Рън, отколкото такива, които се проявиха при самия Бул Рън^[2]. И все пак те скоро изучиха занаята си и помогнаха в провеждането на по-сетнешни велики битки. Самият аз можех да стана войник, ако бях почакал. Една част от военния занаят научих; аз узнах за отстъпването повече от човека, който е измислил отстъплението.

[1] Останах си с впечатлението, че конят бе оставен именно за това там, и знам, че такава беше впечатлението поне на още един от командата ни, защото тогава говорихме с него по този въпрос и се възхищавахме от гениалността на това военно изобретение; но когато бях на Запад преди три години един член на нашия отряд, г-н Г. А. Фука, ми каза, че конят бил негов, че го бил забравил вързан до вратата и че това не трябвало да се смята за някакво остроумно откритие. В подкрепа на тезата си той привлече вниманието ми към указателното обстоятелство, че този способ не бе използван втори път. Не бях помислил за това по-рано. — Б.а. ↑

[2] Бул Рън — рекичка в щата Уест Вирджиния, където войските на Конфедерацията претърпели две големи поражения в 1861 и 1862 г. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.